

ALKIMYOGAR ASARIDA TASAVVUFIY QARASHLAR.

Kamoliddinov Jasurbek

Farg'ona davlat universiteti Ingliz tili va adabiyot fakulteti 2-kurs

Annotatsiya: Maqolada g'arb adabiyotining yorqin vakili Paulo Koeloning "Alkimyogar" asaridagi tasavvufiy motivlar yoritiladi va misollar tasavvufga oid adabiyotlar asosida isbotlaniladi.

Kalit so'zlar: Olam va Odam birligi, "Kalila va Dimna", "Ming bir kecha", D.Aligerining "Ilohiy komediya", Gyotening "Faust", Hazrati Rumi, Santyago.

Shunday kitoblar bo'ladiki, u ma'lum bir xalq yoki millat tafakkuri uchun emas, butun insoniyat – g'arb-u sharq tafakkuri uchun juda muhim ahamiyatga molikdir. Bunday asarlar bashariyat tamadduniga xizmat qilish bilan birga o'z nomini abadiyatga muhrlab qo'yadi. Shunday noyob kitoblardan biri bu "Alkimyogar" desak adashmagan bo'lamiz. Sababi, unda odamzodni azaldan o'yantirib kelgan muammolar – insonning dunyodagi oily vazifasi bo'lmish O'z taqdirini ro'yobga chiqarish Olam va Odam birligi kabi savollar Paulo Koelo shaxsida "o'z yechimini topadi". "Kalila va Dimna", "Ming bir kecha", D.Aligerining "Ilohiy komediya", Gyotening "Faust"i kabi chinakam xalqchil va umrboqiy kitoblar qatorida "Alkimyogar" ham munosib o'rin egallay oldi. Bunday yuksak e'tirofga asosiy sabab – ijodkorning turli falsafiy ta'limotlar, sharqona qarashlar, Islom tasavvufi g'oyalari bilan g'arb uslubini, jahon adabiyotining yirik vakillari – G.G. Markes, Borxeslarning tajribasini mahorat bilan uyg'unlashtira olganligidadir. "Alkimyogar"ni mutolaa qilish jarayonida romanning an'anaviy romanlardan farq qilish qiyin ish emas. Chunki romanning ichki qavatlaridagi ramz va belgilar asarning asosiy g'oyasi uchun ochqich vazifasini bajargan. Ularni tushunish uchun kitobxondan turli bilimlarni – ilohiyot, tasavvuf kabi sharq falsafiy ta'limotlarini bilishni talab qiladi. Sababi, ijodkor ilgari surgan g'oyalar sharqona, tasavvufiy qarashlarni eslatadi. "Alkimyogar"ni sharq bilan bog'lovchi nuqtalar ko'p. Shulardan biri tasavvuf ta'limotida mavjud bo'lgan uruj va nuzul tushunchalaridir. Uruj va nuzul dunyoga kelish va abadiy hayotga qaytish, Ruh osmondan tushadi, jismga kiradi, to Arshga borgunga qadar, yana Ollohga qaytguncha aziyat chekadi. Hazrati Rumi ham bu holatni "Naynoma"larida aks ettirganlar. Xususan:

Tinglagil nay ne hikoyat aylagay,

Ayriliqlardan shikoyat aylagay.

misralarida, ayriliq deganda, asl olamdan ayrilish tushuniladi. Nay avval qamishdan kesilib, so'ng nay holiga keladi. Inson ham "asl vatan"dan, ruhoniyaat dunyosidan ayrilib, zaminga tushadi va to qaytguncha fig'on chekib, nola qiladi.

Demak, inson zoti ruhi Olohndan ajralib, Olohga qaytadi. Qur'onda keltiriladi: unga qaytajakmiz". Ushbu fikr "Alkimyogar"da quyidagicha keltiriladi: "O'z qalbingga quloq tut. Olamdagi hamma narsa unchun "Barchamiz Allohdamiz va unga ayon, chunki inson qalbi Olam Ruhidan bino bo'lgan va qachon bo'lmasin Unga qaytadi". [2; 137] Demak, Inson asl Manbaga qaytadi. "Alkimyogar"dagi bu lavhalarda sharq-u g'arb badiiy an'analari sintezini yaqqol ko'rishimiz mumkin. "Alkimyogar"ning kulminatsion nuqtasi Santyagoning shamolga evrilish lavhasidir. Ushbu manzaralarda Santyago olam bilan, sahro, quyosh, shamol bilan suhbat quradi, qalbi bilan so'zlashadi (Alloh bilan) Olam Ruhi bilan birlashadi. Santyago shamol bilan suhbat qurganida: "Shamollar va sahrolar ham, ummonlar ham, yulduzlar ham – Olamning egasi neki yaratgan bo'lsa menda jamuljam bo'lgan. Sen bilan meni nobinodan bino qilgan. Qo'l bitta, qalbimiz ham bitta" – degan so'zlarni aytadi. Najmiddin Komilov "Tavhid asrori" asarida tan va ruh, yer-u osmon, to'qqiz falak, makon va lomakon, butun borliq hammasi Mutlaqiyat nuridan yaralganini ta'kidlar ekan, Santyagoning yuqoridagi so'zlari ham aynan shunga ishoradir. "Barcha ashyolar bitta Javhardan kelib chiqqan". [1; 78] Asarda Santyago shamolga evrilgan paytda aytiladi: "Yigitcha Olam Ruhiga singib ketdi va shuni ko'rdiki, Olam Ruhi Alloh Ruhining bir parchasi ekan, Alloh Ruhi esa O'z Ruhi ekan va o'zi ham mo'jizalar yaratishga qodir ekan". Aynan mana shu lavha "Alkimyogar"ning tasavvufiy g'oyalar asosida yozilganini yorqin isbotlaydi. Chunki yuqoridagi so'zlar tasavvufdagi tavid tushunchasi bilan hamohangdir. Demak, tavid Yagonalik bilan qo'shilish, Mutlaq Ruh tomon intilishni anglatadigan jarayon. Ustoz Najmiddin Komilov buni dengiz va tomchi misolida tushuntiradilar. Dengiz va tomchi bir vujud. Xuddi shu birlikni tan olish vahdatni tasdiqlashdir. Haqiqatan, Santyago Olam Ruhiga singib ketgani kabi tasavvuf ahli ham Oloh bilan birlashib, o'zining Oloh ruhining bir parchasi ekanligini his etgan, Santyago Alloh ruhi o'z ruhi ekanligini his qildi. "Xazina qayerda bo'lsa, qalbing ham o'sha yerda bo'ladi". "Qalbingga quloq tut. Chunki unga hamma narsa ayon, u Olam Ruhidan bino bo'lgan". "Alkimyogar"da keltirilgan ushbu so'zlar orqali mohiyatga inson qalbi vositasida erishish nazarda tutiladi. Chunki Farididdin Attor "Javhar uz-zot" asarlarida asl mohiyat Qallda joylashadi, So'fiy qalbi Oloh jamoli jilvalanuvchi ko'zgu degan fikrlarni aytadilar. Demak, insonning dunyoga kelishidan muddao o'zligini anglash. Zero: "Nafsini tanigan – Rabbini taniydi", - deyiladi Hadisi sharifda. "Alkimyogar"da aynan inson kamoloti, o'zligini tanishi kabi g'oyalar ilgri surilgan bo'lib, g'arblik yozuvchi dahosida Sharqona irfon ila o'z ifodasini topgan

Foydalanilgan adabiyotlar

- КомиловН. Тасаввуф. Иккинчи китоб. Тавхидасрори.- Тошкент: ФафурҒуломномадаги Адабиёт ва санъат ҳамда “ Ўзбекистон ” нашриётлари, 1999.
- КоэльоП. Алкимёгар. – Тошкент: Янгиасравлоди, 2013.

